

Velika potera za „Ciganima” u Španiji

Antonio Gómez Alfaro

Preventivne bezbednosne mere | Povoljan trenutak | Strategija | Finansiranje potere | Destinacija zatvorenika | Revizija hapšenja | Problemi sa oslobođenim „Ciganima” | Razlozi za pomilovanje | Neočekivano odlaganje

► Period prosvetljenog apsolutizma pružio je vlastima velike mogućnosti da primene mere na sve građane u njihovoj nadležnosti. U Španiji, ovo je rezultiralo najbolnijom epizodom u istoriji „ciganske” zajednice u zemlji: velika potera izvedena je tokom vladavine Ferdinanda VI, 30. jula 1749. godine. Operacija, koja je bila korenita i sveobuhvatna, dovela je do progona deset do dvanaest hiljada ljudi, muškaraca i žena, mladih i starih, „samo zato što su bili Cigani”. Koordinacija između nadležnih državnih organa, uz podršku crkve, koja je ostala indiferentna prema takvoj nepravdi, postupci svih onih ljudi koji su omogućili ovu operaciju i saradnja stanovništva i suseda zatvorenika, omogućili su da „Crna sreda”, kako se potera naziva, bude neponovljiv događaj u dugoj istoriji evropskog anticiganizma.

BROJ NASTANJENIH
„CIGANSKIH” PORODICA
Prema spisku Saveta Kastilje,
najverovatnije iz 1749.
Il. 1 (Gómez Alfaro 1993, str. 22f.)

X Broj porodica
— Granice autonomnih zajednica

UVOD

Postavljeni upravitelj Saveta Kastilje, u to vreme najviši politički autoritet španske monarhije, Gaspar Vaskez Tablada, biskup Oviedo, predstavio je 5. jula 1747. godine kralju Ferdinandu VI „konsultaciju” u kojoj predlaže da se primene „vanredna zakonska sredstva” kako bi se okončali svi „problemi” javnog reda koje stvaraju „Cigani”. [Il. 2]

„Predlog” je predstavljao kratak pregled zakonskih mera, putem kojih se od davnina pokušavalo postići slabljenje različitosti „Cigana”; njihov očigledni neuspeh bio je opravdanje, s gledišta biskupa-upravitelja, za odvajanje ovih





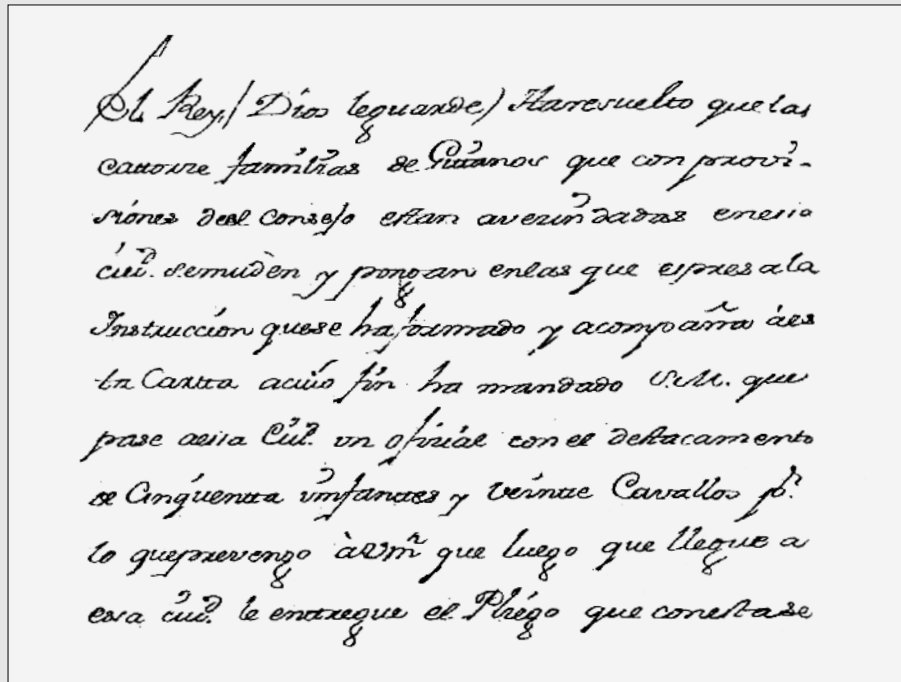
II. 2

Kralj Ferdinand VI (1746 - 1759)

(Sánchez-Albornoz, Claudio (1971) España,

un enigma histórico. Buenos Aires:

Editorial Sudamericana, str. 560b)



II. 3

Naredba o poteri za „Ciganima” koju je izdao Gaspar Vasquez Tablada 28. juna 1749. godine. (vlastima Orihuela; prva strana).

(Gómez Alfaro 1993, str. 17) (Detalj)

nesavladivih osoba od društva korišćenjem dveju alternativnih opcija. Prva se sastojala od njihovog proterivanja iz kraljevstva, uz određivanje roka njihovog odlaska i „obaveznih” strogih kazni za sve one koji bi se vratili, eliminišući svaku mogućnost zakonske žalbe. Ako bi ova mera proterivanja „izgledala grubo”, mogla bi biti usvojena blaža mera; ta „blaža” mera sastojala se od hvatanja „Cigana” i pronalazjenja adekvatnog mesta za služenje kazne.

Potera je prikazana kao neminovni korak koji prethodi uvođenju preventivnih bezbednosnih mera usmerenih

protiv grupe onih koji su, bez izuzetka, smatrani društveno opasnim, među kojima su neki pojedinci, najblaže rečeno smatrani i kriminalcima. Nezavisno od toga da li je eventualno delinkventno ponašanje zaluzivalo specifičnu kaznu, u nekoliko savremenih izveštaja pominje se vreme i ponovna pojava među „Ciganima”, „drugog generičkog koncepta lenčuga i ljudi nepokornih zakonu”, tako da „kao takvi, treba da budu preventivno odvojeni kako bi se okončale njihove pljačke i dangubljenje”.

Dosta dugo, „Cigani” su trpeli posledice netačne karakteristike, koja

ih je definisala kao mobilne (nedostatak stalnog prebivališta) i kao one koji se bave zanimanjima koje je teško klasifikovati. Reč „Ciganin” konačno je postala legalna etiketa koja je korišćena za širok spektar pojedinaca, koji nisu formirali koherentnu, jedinstvenu celinu. S obzirom na to da se odgovornost za građanske neredne pripisuje grupama onih čija mobilnost se odupire efikasnoj kontroli države, njihovo gušenje, koje se generalno odnosilo na „Cigane”, trebalo je da postane prvenstveni cilj policijske akcije u koju bi se uključila i vojska kao čuvar javnog reda i mira.

PREVENTIVNE BEZBEDNOSNE MERE

Oslanjajući se na saradnju s vojskom, čija je uloga u poteri bila od suštinskog značaja, upravitelj Saveta Kastilje, Vasquez Tablada, predložio je da se u najvećoj tajnosti pripremi policijska akcija, što bi „određenog dana” omogućilo istovremeno hapšenje svih „Cigana” u celoj zeml-

ji. Zatvor je predstavljao pripremni nivo za pojačanje preventivnih bezbednosnih mera koje su se razlikovale, u zavisnosti od starosti i pola. [II. 3]

Žene „Ciganke” trebalo je da se zatvore u tri „depoa”, mešavina zatvora, baraka i fabrike, na strateškim lokacijama, „jedan za Andaluziju, jedan za Ekstramaduru, La Manču i Mursiju, i jedan za Kastilju i kraljevine krune Aragona, gde je živelo manje njih”.

Dečaci do 12 godina života trebalo je da ostanu sa ženama, dok su oni od 12 do 15 godina života trebalo da budu smešteni kao šegrti kako bi se obučili „korisnim” zanimanjima, ili da budu predati mornarici, ako imaju sklonost ka pomorskim aktivnostima. Odrasle, tj. „Cigane” starije od 15 godina, trebalo je poslati u arsenale Kadiza, Kartagene i El Ferola na prinudni rad, kako bi zamenili radnike koji rade na poslovima vezanim

NAREDBA O POTERI

Naredba je pripremljena u tajnosti i podijeljena samo u pisanom obliku i poslata na adresu „koregidora” (viših zvaničnika) svakog regiona u kom su „Cigani” trebalo da budu uhapšeni. Svaka porodica u svakom gradu je pojedinačno označena; „koregidor” je trebalo da bude odgovoran za hapšenje svih njih. Original korišćen ovde bio je adresiran gradu Orihuela. Početna rečenica glasi:

„Kralj (Bog ga čuvalo) je odlučio da će četrnaest ciganskih porodica koje žive u gradu po ukazu Saveta biti uklonjene...”

Il. 3

(Gómez Alfaro 1993, str. 15)



Il. 4

Ciganska đida mazge u Španiji, oko 1800. godine, litografija, Gérard René Villain. Bibliothèque nationale, Pariz

(Fraser (1992) *The Gypsies*. Oxford / Cambridge: Blackwell, str. 167)

za mornaričke programe rekonstrukcije koji su realizovani u to vreme.

Muškarci „Cigani” stariji od 50 godina trebalo je da se pošalju u velike

gradove, gde bi bili pod strogom kontrolom i radili na mestima koja odgovaraju njihovom fizičkom stanju; oni koji su patili od neizlečivih bolesti, nesposob-

ni i stari trebalo je da se smeste bolnice i kuće „gde bi se o njima vodila briga i gde bi mogli da umru hrišćanskom smrću”.

POVOLJAN TRENUTAK

Upravitelj je bio ubeđen da bi akcija bila uspešna, kada bi se stekle dve specifične okolnosti koje su smatrane „povoljnim trenutkom”.

Prva okolnost odnosila se na mogućnosti koje su obezbeđene biskupskim ukazom, koji je donekle bio kulminacija dugotrajnih diplomatskih pregovora sa Svetom stolicom radi ukidanja lokalnog crkvenog imuniteta za „Cigane”. Zato je bilo moguće da se neutrališe bilo koji otpor korišćenjem svetilišta kao utočišta. Nakon što je nunciju omogućeno da naredi prebacivanje onih koji su tražili utočište u zatvorskim crkvama, gde bi imali neograničenu zaštitu sve dok ne počne procedura između civilnih i crk-

venih sudova, izdat je još jedan biskupski ukaz, koji daje pravo samom nunciju da delegira svoja ovlašćenja biskupima u pitanjima koja se odnose na njihove biskupije.

Druga okolnost bili su pozitivni rezultati akcije ponovnog naseljavanja koja je pokrenuta 1717. godine na osnovu zakona, dopunjenog s dva amandmana iz Pragmatike Karlosa II iz 1695. godine. Principijelna novina ovog zakona leži u proglašavanju 41 grada za jedina dozvoljena mesta boravka „Cigana”. Odredbom iz 1746. godine ovoj listi dodata su još 34 nova grada. [Il. 5, 6]

Savet je sačuvao centralizovanu kontrolu nad akcijom ponovnog naseljavanja, time što je znao adrese više od 800 „ciganskih” porodica u, tada već, 75 gradova u kojima je pojedincima iz ove kategorije bilo dozvoljeno da stanuju. Vaskez Tablada je smatrao

da bi za postizanje „dobrog i željenog efekta” u poteri za „Ciganima”, bilo dovoljno izdati odgovarajuće instrukcije vlastima 75 gradova gde bi oni još uvek trebalo da žive. Pretraživanje arhive Saveta omogućilo je zvaničnicima da naprave listu, koja je bila osnova za rad kreatora potere. Ova lista otkrivala je da je u 54 od 75 gradova nastanjena 881 porodica, u odnosu koji legalno figurira u odredbi iz 1746. godine: jedna porodica, to su „muž i žena, sa svojom decom i unucima siročićima, ako deca nisu u braku” na svakih 100 stanovnika. S takvim odnosom jedna „ciganska” porodica na sto stanovnika, vlasti je trebalo da obezbede preuzimanje odgovornosti nad kontrolom načina života i rada ovih porodica, vodeći posebno računa da ih drže odvojene jedne od drugih. [Il. 1]



II. 5

Pragmatika Karlosa II, izdata 12. juna 1695. godine.

(Leblon 1995, str. 34)

KARAKTERISTIKE MERA PRAGMATIKE KARLOSA II IZ 1695. GODINE

Usvojeni su brojni zakoni kako bi se izležili „neuspesi“ svih prethodnih zakona. Prvim zakonom, koji je potpisao Karlos II 1695. godine, naređeno je svim „Ciganima“ da se registruju kod vlasti u njihovom mestu stanovanja u roku od 30 dana. Nakon perioda od 30 dana, svi „Cigani“ su morali da napuste zemlju. Jedino zanimanje koje su vlasti dozvolile „Ciganima“ bilo je obrada zemlje. „Ciganima“ je bilo zabranjeno da imaju ili koriste konje; bilo im je zabranjeno da nose oružje; da kupuju, prodaju i trguju životinjama bilo koje vrste. „Ciganima“ nije bilo dozvoljeno da žive zajedno u istom kvartu, niti da nose odeću koja se razlikovala od ostalih stanovnika, ili da se služe svo-

jim jezikom. Mogli su da napuste mesto stanovanja jedino kad idu na rad u poljima i nisu mogli da putuju u drugu oblast bez pismenog odobrenja vlasti.

Tipična kazna za one koji ovo nisu poštovali bila je šest do osam godina rada na brodovima (za muškarce stare između šesnaest i šezdeset godina) ili 100 do 200 udaraca ili bičevanja (za žene). Mladići između četrnaest i sedamnaest godina bili su slati na prisilni rad na nekoliko godina. Međutim, osobe koje su putovale u grupi koja je imala više od troje ljudi i koje su nosile oružje bile su osuđene na smrt.

II. 6

(ukratko iz Leblona 1995, str. 37ff.)

STRATEGIJA

Od jezuita oca Franciska Ravaga, ispovednika Ferdinanda VI, traženo je mišljenje i njegov sledeći odgovor otklonio je sve sumnje i skrupule s Njegove kraljevske pokajničke savesti: „Sredstva koja je predložio upravitelj Saveta za iskorenjivanje ove loše rase, koja je mrska Bogu i kobna po ljude, meni se čine dobrim. Kralj će učiniti veliki dar Bogu, našem Gospodu, ako uspe da se otarasi ovih ljudi.”

Sve što je preostalo bilo je da se pronade strategija za ovu akciju, koju je do tančina razradio markiz od La Ensenade, kreator i vođa svih velikih projekata ostvarenih u ovom periodu. Potera je planirana za 30. jul 1749. godine i markiz je dobro procenio početne rezultate. Nisu bili po njegovoj volji, i

u pismu od 12. avgusta pripisuje neusphe biskupu-upravitelju, koga krivi za nemarnost kojom su vesti o ovoj akciji obelodanjene. Vaskez Tablada je dva dana ranije smenjen i zamenio ga je biskup Barselone. Markiz od La Ensenade je zatim preuzeo svu odgovornost za akciju i dao veoma detaljne instrukcije za njeno sprovođenje kako bi se primenila na „sve Cigane koji žive u ovim kraljevstvima, bilo da su imali ili nisu imali stalno prebivalište, nezavisno od pola, građanskog statusa i starosti, i bez pošteđivanja bilo kog svetilišta u kom su mogli naći utočište.” [II. 9]

Dostupna dokumentacija pokazuje da su hapšenja glatko nastavljena. Postoji samo dokaz o jednom nasilnom incidentu, kada je troje „Cigana“ ubijeno prilikom bega iz Sevilje u sukobu koji se dogodio na putu ka La Kartuji. „Cigani“ su se, možda nesvesni prave namere njihovog hvatanja,

odazivali javnom pozivu i u mnogim mestima nastavili su sa dobrovoljnim prijavljivanjem „corregimentu” (ova reč označava i kancelariju i jurisdikciju „corregidora”).

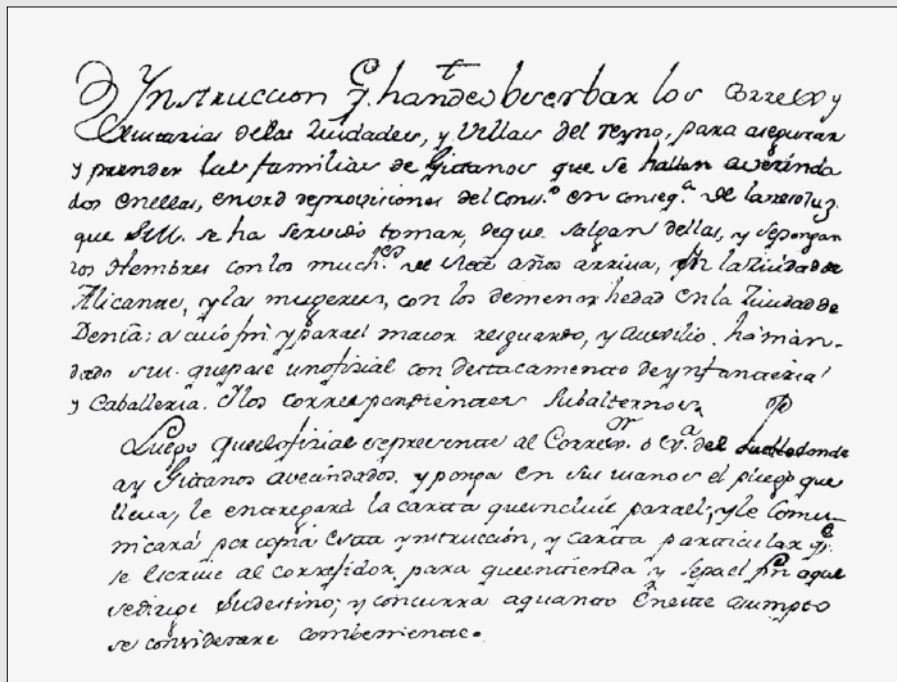
Što se tiče utočišta u svetilištima, koja su mogla sputati one koji su ih hapsili, zabeleženo je samo nekoliko izolovanih slučajeva koji su brzo rešeni.

Zbog toga što su mešani brakovi bili realnost u mnogim delovima zemlje u to vreme, vlasti su bile primorane da zamole Savet da odredi pravila za odlučivanje o sudbini necigana supružnika i dece iz mešanih brakova. Savet je status muža odredio kao dominantan, što znači da bi udate žene trebalo uvrstiti u istu kategoriju kao i njihove muževe, iako ovaj generalni pristup nije doveo do toga da se unapredi njihova integracija u društvo. [II. 7]

FINANSIRANJE POTERE

U instrukcijama markiza definisano je da će se imovina onih koji su internirani zapleniti i prodati na aukciji kako bi se naplatili troškovi, što je bila uobi-

čajena praksa u starom režimu. Jedina novina koja je dodata jeste element solidarnosti u načinu kojim je „corregidores” vodio aukciju. Ovaj novac korišćen



Il. 7
 Instrukcije za „corregidorese” (za vlasti Orihuele, prva strana)
 (od Gómeza Alfara 1993, str. 30) (Detalj)

NAJDETALJNIJE
 INSTRUKCIJE

Cilj instrukcija za „corregidorese” je da pruže iscrpne odgovore za bilo koji problem koji bi mogao nastati tokom hapšenja. Imajući u vidu prethodne korake i samo hapšenje, oni su [...]: „Pošto se sve pomenute porodice uhapsu, muškarci se moraju odvojiti od dečaka starijih od sedam godina, a žene od onih mlađih. Kada se izvrši ovo razdvajanje i uz tačan spisak imena, oni se u dve grupe moraju predati službeniku kada on pripremi ovaj marš i rute shodno njihovim odredištima, a za transport zatvorenika „corregidores” obezbedi vagone, prtljag i potrebne vodiče”.

Il. 7
 (od Gómeza Alfara 1993, str. 28)

je za pokrivanje različitih troškova: plate za „alguacilese” (podređene policajce koji su dodeljeni sudiji ili sudu) i sudske beležnike, kancelarijski papir koji se koristio za beleženje detalja akcije. Novac je korišćen i za držanje interniranih u zatvoru i za iznajmljivanje kola i teglećih životinja koje su se koristile prilikom prebacivanja, medicinsku pomoć koja je pružana nekim zatvorenicima tokom puta i za gvožđe, lance i konopce koji su se koristili za sprečavanje njihovog bega. Komšije

su učestvovala u aukcijama ove vrste i nisu pokazivale nimalo skrupula kada se radilo o kupovini imovine zatvorenika po atraktivnim cenama. Imovina je, u većini slučajeva, bila male vrednosti, ali je neka bila vrednija od druge, kao što su sopstvene ili iznajmljene kuće, životinje koje su se koristile na farmi ili alati koje su koristili neki gvoždari, koji su takođe bili poznati kao bogati.

Neke aukcije su prekidane zbog toga što su zajmodavci podnosili žalbe

kako bi povratili svoj novac ili svoju imovinu. Ovo je bio slučaj s crkvenim redom koji je posedovao zemlju na kojoj je „ciganska” porodica mogla da gradi kuću na osnovu ugovora s kraljem.

Dok su pritvaranja i napadi bili olakšani pomaganjem doušnika, takođe je postojao i znatan broj slučajeva kada su ljudi i imovina bili skrivani, uprkos pretnjama „corregidoresa” da će kazniti sve one koji pomažu „Ciganima”.

DESTINACIJA ZATVORENIKA

Tajnost hapšenja predstavljala je pozitivan faktor u pripremi policijske akcije, ali je imala negativne efekte na odlučivanje mesta u koja će se slati zatvorenici; nedostatak zatvorske infrastrukture za njihov smeštaj zahtevao je improvizaciju sa svim problemima koji je prate. Recimo, bez obzira na to što su svi andaluzijski Cigani bili odvedeni u Malagu i što su gradski oci pokušavali

da sprovedu naredbu Saveta, prebacivanje zatvorenika je trebalo stopirati i zbog prenatrpanosti zatvora preusmeriti ih ka Sevilji.

General Valensije bio je zadužen za hapšenja ne samo u kraljevstvu Valensije nego i u velikim oblastima Kastilje, kao što su Mursija, Kvensa, La Alkarija, La Manča i Toledo. Muškarci su transportovani u zamak Alikante, a žene u zamak Denija, a da pri tome nijedan zatvorenik nije pobegao, što je general sa ponosom naglašavao u svojim izveštajima. Od-

mah zatim, 200 odraslih i 40 dečaka prebačeni su iz Alikantea u Kartaginu, gde su ih vlasti smestile na stare brodove koji su bili ukotvljeni u luci.

Žene su raspoređene u zamkove Olivija i Gandija. Zbog duplih troškova, smatralo se efikasnijim da se one okupe na jednom mestu u starom manastiru izvan gradskih zidina Valensije, koji je korišćen kao bolnica za vojnike tokom ratova početkom veka.

Dolazak „Cigana” u La Karaku (Kadis) takođe je izazvao velike probleme: nedostatak sigurnog smeštaja



II. 8

Markiz od La Ensenade (1743-1746)

(od Vaca de Osma, José Antonio 1997:

Karlos III. Madrid: Ediciones RIALP, str. 255)

Markiz od La Ensenade, kao premijer, efikasno je vodio zemlju od 1743. do 1746. i nastavio je da igra vodeću ulogu sve dok nije smenjen 1754. Veruje se da je on želeo stabilnu, mirnu atmosferu oko Španije u kojoj zemlja može da reformiše svoje institucije. Godine 1749. je lično obezbedio da se sveobuhvatna operacija vodi do postizanja planiranih rezultata, to jest “do nestanka ove kategorije ljudi („Cigana“).

NAREDBA DA SE ZAVRŠI ZATVARANJE „CIGANA”

Naredba Markiza od La Ensenade da se završi zatvaranje „Cigana” datirana 12. avgusta 1749. godine:

“Njegovo veličanstvo sada naređuje da se svim sredstvima, i na svakom mestu, zatvaranje izvrši i da se pritvore svi oni koji su preostali, bez obzira na sklonište u kom se mogu nalaziti. [...] I iako sam ovo sličnim rečima već rekao dotičnim magistratima, ja im još jednom poveravam ekspeditivnu i tačnu primenu [...] naređenja, da bi se svrha postigla, koja je jako važna [...] da ukoliko je potvrđen bilo kakav propust, oni će biti odgovorni, i primeniće se najozbiljnije mere. [...] Ovi dotični magistrati će izvršavati sve ono što se očekuje, tačno i u potpunosti, shodno važnosti ovog pitanja [...].”

II. 9

(od Gómeza Alfara 1993, str. 63ff.)

za zatvorenike i za ljude koje ih čuvaju, nedovoljna obučenost zatvorenika za rad, što je, budući da su oni, kao što je planirano, zamenili bes-

platnu radnu snagu, dovelo do velikih kašnjenja u obavljanju posla. Revolt i neprestani pokušaji bekstva predstavljaju poseban deo ove priče. Zbog

solidarnosti zatvorenika, na osnovu saslušanja kojima su bili podvrgnuti, nije bilo moguće utvrditi njihovu odgovornost.

REVIZIJA HAPŠENJA

“Preostaje da se uradi najvažnija stvar, a to je da se za njih pronađu odredišta, kako bi se izbegla velika šteta i kako bi ova kategorija ljudi nestala, ako je to moguće”, priznao je markiz od La Ensenade 7. septembra 1749. godine, i naredio da se od članova Saveta obrazuje odbor koji bi razmotrio određena pitanja, koja su posebno važna kada je reč o Ciganima, uhapšenim u nedavnim policijskim akcijama.

Nije poznato da li je markiz već tada bio ubeđen da je neophodno izvršiti korekcije početnog indiskriminatornog karaktera potere, na kojem se zasniva ideja o njoj. Jedina stvar koju sigurno znamo jeste da je u vezi sa „ciganskim”

zatvorenicima izdao naređenje, koje je imalo snagu pravosudne presude, odnosno presude suda bez mogućnosti žalbe (u ovom slučaju Savet Kastilje) ili „odredbe” koja znači pismenu naredbu koju Savet radi izvršenja šalje predstavnicima pravnog sistema: „U oblastima gde su zatočeni, Cigani i njihove porodice, koji su pre ukaza za njihovo opšte hapšenje posedovali garantna pisma ili bili obuhvaćeni merama Saveta, ili posedovali druge zvanične dokumente koji potvrđuju da oni nisu Cigani, trebalo bi da se zadrže, a prodaja njihove imovine suspenduje, dok se na osnovu tajnih izveštaja ne izvrši njihova provera, i ako se potvrde njihovi navodi, treba ih izuzeti iz gore pomenutog opšteg ukaza.”

Spomenuti odbor je preporučio opštu primenu ovog pravila i na kraju

je, u instrukciji izdatoj 28. oktobra. 1749. godine, prihvatio da postoje „Cigani” koji „zbog umora, straha ili kajanja” poštuju naredbe koje se odnose na njihove živote i „nikada ne bi mogli, niti bi trebalo da budu uključeni u tu kraljevsku odluku, i koji se, zbog toga što su nevini, izuzimaju od bilo kojih optužbi i bilo kakve kazne”. Naređeno je da se otvore tajni dokumenti (dokumenti su otvoreni u odsustvu onih na koje se odnose) i zvanično su određene dve klase „Cigana”: „dobri Cigani”, koji su legalno bili venčani, posedovali presude ili naredbe koje su ih karakterisale kao „necigane” i bili građani koji su poštovali zakon; i „loši Cigani”, na koje su se odnosili različiti epiteti: „delinkventni”, „krivi”, „neposlušni”, „uvredljivi”, „štetni”



Il. 10
Karlos III (1759-88)
(od Sánchez-Albornoz 1971, korice)

Karlos III (1759-88), osim što je smanjio previše naraslu moć monaškog reda, odbacio je staromodne i ograničavajuće zakone i izvršio i infrastrukturnu obnovu. On je takođe upamćen kao kralj koji je stanovništvu Madrida zabranio da bacaju đubre kroz prozore ili, npr. uveo je i božićne postavke u duhu napuljskih modela. Činjenica je da je konačno naredio da se „Cigani” oslobode iz zatvora praktično nepoznata je javnosti.

„VAŠI NAJNESREĆNIJI VAZALI ...”

U svojoj žalbi Bernardo Martinez de Mala, Kristobal Bermudez, Migel Korea, Salvador Bautista i Pedro Gonzales, Romi koji su pritvoreni u zatvoru Kartagina, pišu:

„Gospodine, novi Kastiljani, koji su zatvoreni u zatvoru Kartagina klanjaju se pred stopalima Vašeg veličanstva. [...] Oni ponizno mole Vaše veličanstvo da imate milosti prema njihovim poniznim molbama, i da im podarite slobodu kako bi se vratili na njihovu napuštenu imovinu, i pridružili njihovim sirotim ženama, deci i porodicama, koji su takođe rastureni i odvojeni jedni od drugih, imajući po srodstvu i ljubavi takve bliske veze kao što su krv i brak: Vaši najnesrećniji vazali s poštovanjem se nadaju velikodušnoj milosti Vašeg veličanstva [...].”

Il. 11
(od Gómeza Alfara 1993, str. 101)

i „devijantni”. Čak iako su imali garantna pisma, izjave ili mere saveta, oni su bili kažnjavani prisilnim radom i obavljanjem javnih radova, a ako bi

pokušali da pobjegnu, bi bili slati na brodove bez ikakve mogućnosti žalbe. Međutim, na osnovu kasnijih izveštaja nadležnih vlasti, koje su čak smatrale

da je bekstvo „opravdano” za ljude koji nemaju budućnost, jasno je da ovaj šturi pravni instrument nije bio primenjivan u dovoljnoj meri.

PROBLEMI SA OSLOBOĐENIM „CIGANIMA”

Žaleći što kraljevska instrukcija nije obezbedila kontrolne mehanizme vezane za poslove iz nadležnosti neposredne vlasti, grof Kampomanen u svom izveštaju iz 1764. godine naglašava da je, posle oslobađanja većine zatvorenika 1749. godine

„samo kraljevstvo bilo prepuno Cigana kao i ranije”.

Posle izdavanja naredbe da se zaplenjena imovina vrati „Ciganima” koji se vraćaju svojim kućama, došlo je do brojnih incidenata, koje su „corregidoresi” rešavali na različite načine u svakom pojedinačnom slučaju. Opšte rešenje bilo je da se oduzme iznos novca sakupljen na aukciji i iznos svih nastalih troškova, i da se eventualni

preostali iznos, raspodeli oslobođenim „Ciganima” koji su spremni da ga prime bez bilo kakvih problema.

„Cigani” koji nisu uspeali da prevaziđu prepreke koje su navedene u tajnim dokumentima slali su iz pritvora brojne žalbe Savetu. Od 1757. godine, pa naovamo, ove žalbe se više nisu prihvatale, i zbog toga su nesrećni zatvorenici ostajali bez nade. [Il. 11]

RAZLOZI ZA POMILOVANJE

„Cigani”, iz zatvora La Karaka (Kadis) prebačeni su 1752. godine u zatvor El Ferol (Galicija) na moru. Oni su pristigli iznureni zbog epidemije

koja se pojavila na brodu tokom ovog nepredviđenog puta. Vremenom je stanje preživelih postalo odlučujući faktor u njihovom amnestiranju, koje je stavilo tačku na policijsku akciju, započetu 1749. godine radi eliminacije „Cigana” iz španskog društva. Vlasti El Ferola 12. avgusta 1762. godine, poslale su

pismo Ministarstvu pomorstva u kom predlažu da se oslobodi veći broj „starih, osakaćenih i veoma bolesnih Cigana” i prosjaka koji „apsolutno nisu bili sposobni za bilo kakav rad, i stalno su bili u bolnici i koji time povećavaju troškove njihovog zatvaranja i tretmana, i uopšte ne donose nikakvu dobit”.

U početku, činilo se da će Ministarstvo prihvatiti predlog, pošto je zatražilo cifre kako bi napravilo procenu; isti zahtev predat je, takođe, vlastima nadležnim za druga dva zatvora u Kartagini i La Karaki. Zbog toga je u Madridu bilo odlučeno da će eventualno biti pomilovana mala gru-

pa od 165 zatvorenika, čiji prinudni rad u većini slučajeva više nije donosio dobit.

Ministar pomorstva poslao je 16. juna 1763. godine kratak Memorandum guverneru Saveta izjavljujući da je kralj Karlos III, koji je nasledio presto 1759. godine i bio polubrat

Ferdinanda IV, odlučio da pomiluje sve „Cigane” zatvorene na osnovu naredbe o hapšenju iz 1749. godine. Spisak „Cigana” koji su pušteni iz zatvora nalazio se u Prilogu uz Memorandum u kom je bilo navedeno da Savet treba da odredi gde će ovi ljudi živeti.

NEOČEKIVANO ODLAGANJE

Međutim, efikasna primena pomilovanja bila je odložena za još dve godine, zbog toga što se savet složio sa predlogom njegovih tužilaca, što nije bilo u njihovoj nadležnosti. Oni su smatrali da će sloboda za zatvorenike biti deo čitavog niza mera za regulisanje života svih „Cigana” i zbog toga je započela iscrpna analiza ovog pitanja. Do odlaganja je došlo zbog neodložnih žalbi pritvorenika koji su ranije bili ubeđeni da su njihovi problemi rešeni. Sam kralj Karlos III stavio je tačku na ovu proceduru, naređujući da se svi „Cigani” puste na slobodu bez ikakvog daljeg odlaganja.

Oni su bili oslobođeni sredinom jula 1765. godine, šesnaest godina nakon početka hapšenja.

Pritvor je trajao i duže za grupu ljudi koje je brigadir Dijego de Kardeiras, upravnik Puerto de Santa Marije, pritvorio 1745. godine. Najsnažniji zatvorenici osuđeni su na prisilni rad u rudnicima Almadena, a najslabiji zatvorenici bili su poslani na četiri godine u kaznene kolonije u Africi. Nažalost, njihovo kažnjavanje poklopilo se s periodom u kom je „ciganska” zajednica iskusila najgore posledice opšteg hapšenja. Savet je nezakonito odlučio da ove ljude uvrsti u kategoriju „loših Cigana” i zbog toga im osporavao mogućnost istrage na osnovu tajnih dokumenata koju je imalo prethodnih 1.749 zatvorenika. Međutim, 1762. godine

oni su postigli da se njihov problem reši na način sličan onom na koji je rešen problem „Cigana” koji su se još uvek nalazili u zatvorima i postali su predmet pomilovanja.

Ubrzo zatim, kralj je odobrio nastavak procedure, koju su inicirali tužioci Saveta, koji su podneli detaljan nacrt odredbi za rešavanje socijalnog „problema” koji su „Cigani” predstavljali. To je uključeno u nacrt zakona. U jednom od članova pominju se mere primenjivane u istu svrhu za vreme vladavine Ferdinanda VI, neposredniog prethodnika Karlosa III. Karlos je od svojih savetnika zahtevao da se ta odredba briše, tvrdeći da ono što je bilo urađeno u to vreme „ne doprinosi sećanju na njegovog voljenog brata”.

ZAKLJUČAK

Nema potrebe naglašavati da je za špansku zajednicu „Cigana” hapšenje imalo rušilačke efekte. Uz hiljade deportovanih, zatvorenih, kažnjenih,

povređenih, ubijenih i Roma osuđenih na prinudan rad, unutrašnja struktura zajednice se u potpunosti promenila. Jasnu sliku ovih promena daje „kaló”, jezik španskih Roma: nekoliko decenija posle hapšenja došlo je do mešavine

jezika nastalog od kastiljanskog i romskog. Ne samo pojedinci i porodice nego i celokupna romska zajednica nije uspela da se u potpunosti povрати od rana koje su im naneli agenti u mračno doba prosvetljenosti.

Bibliografija

Gómez Alfaro, Antonio (1992) *El expediente general de gitanos*. Madrid: Editorial de la Universidad Complutense | **Gómez Alfaro, Antonio (1993)** *The Great Gypsy Round-up. Spain: the general imprisonment of Gypsies in 1749*. Madrid: Editorial Presencia Gitana | **Leblon, Bernard (1985)** *Les gitans d'Espagne. Le prix de la différence*. Paris: Presses universitaires de France | **Leblon, Bernard (1995)** *Gypsies and Flamenco. The emergence of the art of flamenco in Andalusia*. Hatfield: University of Hertfordshire Press | **Sánchez Ortega, Helena (1977)** *Los gitanos españoles. El periodo borbónico*. Madrid: Castellote